

Danmarks Sportsfiskerforbund

Vingsted, den 7. maj 2021

Naturnationalpark Gudernes Å

Kære Lea Wermelin

I år er det præcist 100 år siden, at Tangeværket ved Gudenaåen officielt blev indviet. Et fremsynet projekt, som ved etablering af en dæmning på tværs af Gudenaåen kunne udnytte energien fra Danmarks eneste flod til vandkraft. Med projektet havde man sikret strømforsyningen til både Randers, Langå og Viborg. Siden da er der løbet meget vand gennem både åen og turbinerne, mens samfundet har udviklet sig i så rivende en fart, at strømproduktionen ikke længere har hverken lokal eller national betydning for forsyningssikkerheden.

For Gudenaåen er der derimod ikke sket nogen udvikling i de 100 år. Dæmningen og den tilhørende Tange Sø ligger stadig som en prop i Danmarks største vandsystem og forhindrer en lang række vandrende fiskearter i at kunne spredes frit og dermed sikre naturlige bestande og en mangfoldig biodiversitet.

Da man for 100 år siden lånte vandet af "gudernes å" aftalte man, at det skulle gælde for 80 år. Den såkaldte koncession er for længst udløbet, og nu pågår diskussionen

om, hvad der så skal ske med både værket og Gudenåen. Danmark har nemlig forpligtiget sig til at sikre et godt miljø og fri passage i vandløbene, hvilket ikke harmonerer med den markante negative påvirkning, som Tangeværkets opstemning har på Gudenåens oprindelige flora og fauna. På bunden af Tange Sø ligger nemlig noget af kongerigetets mest unikke vandløbsnatur: En bred å med en enorm fysisk variation, et brusende forløb med et samlet fald på 12 meter og potentielt levested for en perlerække af de mest truede organismer i de danske ferskvandssystemer.

Der er mange løsninger i spil, og gennem årene har det ikke skortet på mere eller mindre kreative forslag fra både politikere, interesseorganisationer og ingeniørfirmaer. Men tiden løber, og politikerne på Christiansborg kan ikke længere udsætte spørgsmålet om Gudenåens fremtid. Der skal træffes en beslutning. Vil vi som nation frede og beskytte vores naturødelæggelser eller vil vi frede og beskytte vores natur?

Den eneste løsning, der med sikkerhed vil sikre Danmarks forpligtigelser i henhold til EU's vandramme- og habitatdirektiv, vil være en reetablering af den oprindelige Gudenå, sådan som den så ud, da man for 100 år siden lånte vandet. Det er samtidig den absolut billigste løsning, når man sammenligner med de lange og mellemlange kunstige omløb med hele eller halve mængder af Gudenåens vandføring. En sådan løsning vil ikke blive godt modtaget af søens tilhængere, men for hele Gudenå-systemet og dets mangfoldighed af flora og fauna vil det være det bedst tænkelige scenarie. I et større samfundsøkonomisk perspektiv er der også mest at vinde ved at genoprette naturen.

NATURNATIONALPARK "GUDERNES Å"

Prioriterer man genoprettelsen af Gudenåens oprindelige forløb med tilhørende ådal, vil man allerede efter 1-2 år kunne måle effekten i vandløbet. Fisk, slørvinger, døgnfluer, vandplanter og mange andre organismer vil lynhurtigt indfinde sig i det genoprettede vandløb, men potentialet er større. Meget større. Ejere af Tangeværket råder nemlig over mere end 886 ha ådal, som strækker sig fra selve Tangeværket og helt til Kongensbro, inklusive de nedre dele af Tange Ådal.

Hvis der træffes en løsning, hvor opstemningen fjernes, så vil det være helt oplagt at prioritere ådalens biodiversitet. Potentialet i ådalen og størrelsen på arealet vil nemlig berettige til etableringen af en naturnationalpark. En naturnationalpark, hvor Gudenåens dynamik, vildskab, mægtighed og naturlige kontakt til hele ådalen vil kunne være i højsædet.

Ådalen og det brede, varierede vandløb vil fra dag 1 blive et offentligt tilgængeligt biodiversitetslaboratorium i fuld skala, hvor befolkningen ikke alene kan drages af Gudenåens brusende vandmasser, men også være førstehandsvidner til naturens

generobring af ådalen. Da der samtidig startes på "blankt papir", vil man her kunne inddrage en lang række interessenter, som ikke er påvirkede af eksisterende brugsmønstre, vaner og interessekonflikter. Her vil forhistorien give mulighed for rettidig planlægning, hvor naturen får førsteprioritet, men hvor der vil blive rige muligheder for at skabe succesfulde rekreative anvendelser af området gennem en tidlig dialog.

Borgere ved Tange Sø vil nok føle, at de mister en rekreativ ressource, men en nationalpark gennemskåret af Danmarks største vandløb vil give mange flere rekreative muligheder for færdsel i hele ådalen. Dette vil i høj grad komme resten af lokalsamfundene i de omkringliggende kommuner og den brede befolkning til gode. Færdslen på Tange Sø benyttes kun i mindre grad af borgere uden for nærområdet, mens adgangen til åbne naturarealer og skove via stier i høj grad er efterspurgt og benyttede i dagens Danmark.

Ved en sådan løsning vil det være oplagt at beholde Tangeværket og elmuseet som et kulturhistorisk centrum for fortællingen om udnyttelsen af vandkraften i Danmark og som udgangspunkt for ture ud i nationalparken. Infrastrukturen i området omkring dæmningen giver ligeledes oplagte muligheder for at etablere et besøgscenter eller lignende, der kan formidle fortællingen om historien, kulturen, naturen og oplevelserne i hele ådalen. Et natur- og kulturkraftcenter til gavn og glæde for hele lokalområdet og de mange besøgende.

VI VED DET VIRKER

At en nationalpark i Gudenåens ådal vil have national appel og tiltrække i titusindvis af naturinteresserede borgere kan bekræftes af sammenlignelige eksempler andre steder i landet. I Skjern Å har Nordeuropas største naturgenopretningsprojekt for længst cementeret, at velfungerende ådale er en vindser og et tilløbsstykke. På trods af indledende lokal modstand er projektet i dag så vellykket, at ikke kun lystfiskere, men også fuglekiggere, vandrere, ryttere og andre naturinteresserede besøger området i stort omfang. Projektet er baggrunden for, at der stadig arbejdes på at oprette en nationalpark med udgangspunkt i Skjern Å.

I Horsens Kommune, ikke langt fra Tangeværket, har den genfundne bro over Gudenåen, der var gemt væk i en dæmning i 85 år, siden genindvielsen i 2014 været et af kommunens største tilløbsstykker. Her planlægger man ovenikøbet i nærmeste fremtid at fjerne den store spærring ved Vestbirk Vandkraftværk, så den øvre Gudenå kan slippes fri, ligesom man netop har sluppet Gudenåen fri i sit delta ved udløbet i Mossø.

I mindre skala har man i Aarhus Kommune også fjernet en opstemmet sø i Giber Å. Hvor der før var dæmning og søflade, er der i dag en brusende å i en lysåben ådal,

Danmarks Sportsfiskerforbund

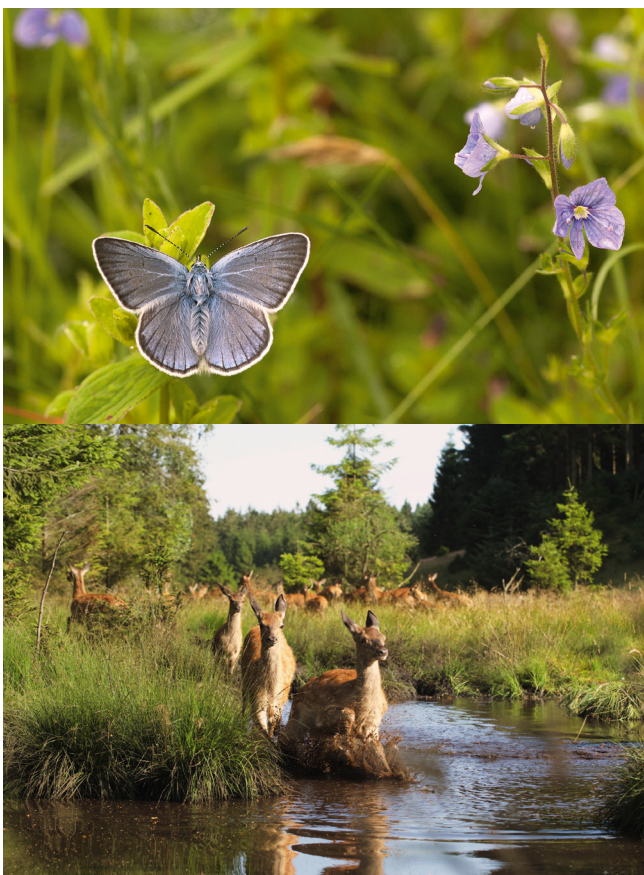
der hurtigt er blevet et af aarhusianernes foretrukne rekreative udflugtssteder. At der også her var stor lokal modstand mod projektet, har man for længst glemt, idet borgerne har fået meget mere, end de har mistet.

Det kan være svært at træffe beslutninger, hvor der lokalt er stor modstand, men historien viser, at naturgenopretning i sidste ende altid er en vindssag for flertallet.

Med venlig hilsen

Torben Kaas

Formand i Danmarks Sportsfiskerforbund

Fotos: Søren Astrup Jørgensen og VildGudena.dk/Peder Størup.

5 GODE GRUNDE

Genskabelse af en naturlig ådal opstrøms Tangeværket og etablering af en nationalpark er naturgenopretning, når det er bedst.

1. Det løser alle de udfordringer, søen påfører dyrelivet op- og nedstrøms Tangeværket og sikrer opfyldelse af Danmarks direktivmæssige forpligtelser med 100 % sikkerhed.
2. En naturlig løsning er væsentligt billigere end alle de andre forslag, der er på banen.
3. De ikke-naturlige løsninger vil desuden – i modsætning til en reetablering af ådalen – kræve investeringer i drift og vedligeholdelse, så længe de eksisterer.
4. En genskabt Gudenå, der på strækninger vil blive mellem 50 og 80 meter bred, og dens markante ådal vil være helt unik efter danske forhold.
5. Med etablering af stisystemer og udkigstårne i området vil det give de besøgende en fantastisk oplevelse af et storslået landskab. Et vandløb og dens ådal, som det så ud for mange hundrede år siden.